

Győrffy Iván

FÉLELEM ÉS REMÉNY

HORGAS BÉLA VERSÉHEZ

2019-01-25 | HORGAS BÉLA VERSÉHEZ, JEGYZET



CSAK A SZÉGYEN

Ez a rendszer olyan
rendszer,
fondorlatos, blőd falanszter,
nyúzó nyelenc, romlott csiger –
semmi humor: zokogni kell.

Hírek mocska rajtad ragad,
szorongat zagyvata,
a jövő
már megvolt régen,
nincs változás,
csak a szégyen.
Szegegről végegről senki se ment,
megmutatta a parlament
falra ment
szónoka:
nincs határ, mit a
maiak pártos népe
fölbefogva át ne lépne
(megint).
Nincs.
Jött a húsvét.
Már el is múlt.
Feltámadástalan kín dúlt.
Dalom se úgy jött világra,
mint kertben a tulipánfa;
nem is dal,
gyötör s kényszerít,
mondjam ki sötét képzeiteit.
Nagypénteken filmet néztem,
a cigánycsaláddal együtt féltem
közelgő gyilkosoktól,
és reméltem:
Csak a szél.
De nem.
Nincs rés a rendszeren
és ez is belefér.
Ilyen.

Testetlen félelem tölti ki az öntőformát. Így készül a vers, melybe belezúdítja panaszait a költő. A félelem még megfoghatatlan, épp csak megborzongat. Nincs önálló alakja, amennyire lehet, szétterpeszkedik a térben, amely rendelkezésére áll. Lehet tartani tőle: mi lesz, ha feléled, mi lesz, ha lábra áll, mi lesz, ha kiereszti a dühét? A félelem először a lelket eszi meg, csak aztán vágyik valami testesebbre. Ha versbe – álomba, filmbe – öltjük, úgy hisszük, megszelídíthető. Talán nem fal fel minket egészen, nem veszi át az uralmat végtagjaink felett, és talán nem cselekszik valami olyat a nevünkben, ami ellen egész lényünk tiltakozna – ha merne. És talán nem terjed át, mint valami ragacsos átok, egyénről közösségre, országról világra.

nemet mondunk a félelemre

A vers, legmélyebb kétségbeesésében is, mindig a remény hangján szólal meg. Horgas Béla versei különösen. Harc a félelem ellen, utolsó leheletig.

Miközben foglyai vagyunk egy rendszernek és foglyai vagyunk saját – egyre ritkábban engedelmessé – testünknek, nem engedhetjük el az irányítást. Nemet mondunk a félelemre, amely bőrünk alatt lassan tenyészik, és bármerre tekintünk, nyomait felleljük mindenütt.

De mivel legyőzni nem tudjuk, sőt visszaúzni sincs esélyünk az odúba, ahonnan előbújt, előnt bennünket a szégyenérzet. Szégyen attól, hogy bár nem volt felette hatalmunk, valahol mégis kudarcot vallottunk. Bibliai értelemben a szégyen nem kizárólag az egyén megalázkodását tükrözi: Isten színe előtt valamennyi szenvedés, amit átélünk, minden szélsőséges próbatétel, ami az embert éri, szégyen. A szégyentől csak a reménység – hit az istenítéletben – szabadít meg időlegesen, ám e világon lehetetlen végképp elkerülni. Szégyelljük magunkat mások előtt és mások helyett is – el ugyan nem vesszük ezzel a világ bűneit, de megmutatjuk, hogy valami nagyon nincsen rendjén. Szégyen, ha félnünk kell a kimondott szótól, a félig megszült gondolattól, de szégyen az is, ha isten és ember szemében nem vagyunk egyenlők. A rendszerszerű előítéletekért, az együttérzés erőszakba torkolló hiányáért, s azért, hogy *a jövő már megvolt régen*, szégyellnünk kell magunk. És a reménnyel, hogy a leélt életnek, a leírt versnek mégiscsak van fogantatja, mint egyfajta invokációval: megidézünk egy felsőbb hatalmat.



Még hiszek valami nem tudom megmondani miben, írja a költő a *Mondom* című versében, s ezért, amíg csak bírja, mondja és írja. Ősök kezébe kapaszkodik, a *Csak a széken*ben Madáchtól Kosztolányiig – falansztertől parlamentig, és vissza – vezet az út, majd annak az állati félelemnek a megidézésével, amely *Nagycsütörtökön* Dsida Jenőt elfogja, beül nagypénteken a moziba, hogy megnézzen egy vászonra írt költeményt. Fliegauß Bence *Csak a szél* (2012) című filmje telis-tele van varázslatos lírai elemekkel, pedig a kőkemény valóság formálta. A roma kisfiú, miközben látszólag a természettel hadakozik, és semmi gondja nincs az életben a betevő falaton és az iskola kerülésén túl, a természetfelettit hívja csatára: a családjára és vele minden cigányra leselkedő gyilkosokat akarja mágikusan elijeszteni. Nem járhat sikerrel, mert *nincs rés a rendszeren*, az általános, zsigeri félelem már a fák között lopakodik, és amikor az éjjel kelletlenül átadja helyét a hajnalnak, mindent vérvörös tűzbe fog borítani. A romagyilkosságokról szóló és a forgatókönyvvel szépirodalmi igényű riportokat hasznosító *Csak a szél* a testetlen félelemnek korhoz, földrajzi helyhez, filmnyelvhez, kultúrához kötött alakot ad. A *Csak a széken* ennek a rettenetnek a felismerése: itt és most kell élnünk és meghalnunk.

az alvilág felé

A szél, amíg még csendesen susog, akár megnyugtató is lehet. Ám ha megmozdítja az árnyalakokat, amelyek aztán tombolni kezdenek, törnek és zúznak, istent, embert nem ismerve rázzák láncukat, akkor nincs menekvés. A szél felkelti, maga előtt tolja a félelmeket, és az alvilág felé tereli a halandókat. Hiszen, mint mondják, a szelek, amelyeket maga a főisten bízott Aioloszra, hogy kősziklák mélyére zárva őrizze azokat, valójában a holtak szellemei. Odüsszeuszt a szelíd nyugati szél majdnem hazáig repítette, ám társai, akik elirigyelték az Aiolosz által

rábízott tömlőt, fáradságát kihasználva, kinyitották és szabadjára engedték a szeleket, amelyek dühükben messzire űzték Odüsszeuszt a menedéktől. A holtak, ahogy az istenek, sokáig nem voltak kegyesek a vándorhoz, a szélben ő csak kínjainak eredőjét fedezhette fel. *Hallgatod, s megfeszülsz. Talán még nem az. / Elhesseded, de testetlen gondolat, / vak érzés ellen mit ér hadonászni?*, teszi fel a kérdést Horgas Béla a *Csak fű a szélben*. Már majdnem itt van, karnyújtásnyira. Ő maga a félelem és reszketés.

Ugyanilyen félelem veti árnyékát az alakokra is a költő által készített, *Csak a szégyenhez* tartozó illusztráción, amelyen szűk pupillájú szemek merednek az emberre. Némelyiknek még arc sem jutott. Sötét, baljós foltok kötik ezeket össze, kampók és nyolcasok és persze lakatok, amelyek elfoglalják a száj helyét.

Ez a rendszer. És a lakat rajta, amit egyszer ki kell nyitnunk: ördöglakat.

kép | Horgas Béla művei